ДВА ЖИТТЯ ВІНСТОНА З РОДУ МАЛЬБОРО

"У видатних людей часто бувало нещасливе дитинство. Суворий гніт обставин, злигодні, уколи презирства і насмішок, яких зазнали вони на зорі свого життя, були необхідні, аби збудити в них безжальну цілеспрямованість і чіпку кмітливість, без яких великі звершення вдаються лише зрідка". Уже в дорослому віці такий запис зробив чоловік, який залишив помітний слід в історії Великої Британії й усієї Європи, — сер Вінстон Леонард Спенсер Черчілль.

Та що таке щасливе дитинство? Відповідь на це запитання не така очевидна, як видається на перший погляд. Чи було щасливим дитинство Вінстона Черчілля? І так, і ні.

Здається, ніби маленькому Віні щастило від народження. Погляньте самі. Його татом був лорд Рендолф Черчілль зі старовинного, знатного і заможного роду Мальборо, голова Консервативної партії Великої Британії, а мати — чорноока красуня-американка Дженет Джером. Батько Дженні був багатим підприємцем.

Рендолф і Дженет закохалися з першого погляду. Вже на третій день знайомства лорд запропонував Дженні руку й серце.

Хлопчик народився у величезному палаці Бленхейм, родинному гнізді сім'ї Черчіллів поблизу містечка Вудсток в Оксфордширі, в старій добрій Англії.

— Який гарненький! — вигукнула служниця Елізабет, побачивши новонароджене немовля. — У нього милий чубчик!

— Боже праведний! — відгукнулася друга. — Але як же він кричить! Я прийняла багато дітей, але такого крику я зроду не чула! Ох і характер, напевне, буде в нього!

Служниця мала рацію. Згодом характер Вінстона можна буде порівняти із вдачею справжнього англійського бульдога — невідпорна хватка і сила, шал і незворушність.

Крім земель довкола палацу, родина Черчіллів мала будинок в Лондоні. Там була старанна й вишколена прислуга, чудовий кухар-француз, котрий готував вишукані страви, про які ходили справжні легенди, там родина влаштовувала бучні прийняття, на яких бував навіть принц Уельський, — таким було життя Рендолфа і Дженет.

Маленького Вінстона виховували як нащадка аристократичної родини. Його доглядали няньки й гувернантки, а одна з них, Елізабет Еверест, по-справжньому любила рудуватого хлопчика з трохи кирпатим носом. Щирій, вірній і добрій няні Вінстон довіряв свої дитячі секрети, ділився надіями і прикрощами. А вона завжди готова була втішити його, розвеселити і підтримати доброю порадою.

Перші спогади Вінстонового дитинства пов'язані не з Англією, а з Ірландією, куди родина Черчіллів мусила переселитися через світський скандал в аристократичній верхівці Британії. По суті, принц Уельський змусив родину переїхати на Смарагдовий острів. Втім, у Дубліні Рендолф і Дженні вели таке ж безтурботне і бурхливе життя, яків Лондоні — бали, прийняття, розваги, кінний спорт і полювання... Кам'яниця Черчіллів стояла неподалік від резиденції віце-короля Ірландії, який правив нею від імені англійської королеви.

Дженні розповідала рідним, які залишилися в Англії, що Вінстон почувається добре. Він гуляв у парку, катався на віслючку і милувався військовими пара-дами. Як згадує сам Черчілль, не подобалося йому тільки навчання із гувернанткою, від якої він ховався у величезній оранжереї.

Незабаром сім'я повернулася до Англії. У віці восьми років Вінстона направили вчитися до підготовчої (початкової) школи Сент-Джордж, модного й аж ніяк не дешевого закладу.

Борги постійно переслідували нову родину. її розкішний спосіб життя не вкладався у Рендолфові прибутки... Втім, на ту пору чимало англійських аристократів жили у борг. А Рендолф був справжнім модником, денді... Як, до речі, й Дженні, котра навіть не встигала спілкуватися із сином, так захоплена була світськими вечорами, балами, прийняттями, усім безтурботним життям аристократки. Як глузувало її оточення, Дженні була з тих жінок, які вважали себе злидарями, якщо в них було менше сорока пар черевичок.

А тим часом усі прибутки родини витрачалися на утримання палацу з парком і будинків. Справа дійшла до того, що Черчіллям довелося збувати фамільні коштовності, аби провадити той спосіб життя, якого від них вимагало перебування у вищому світі.

Зворотнім боком такого невпинного "пурхання" була неувага до маленького Вінстона. Так було заведено у вищих колах тодішньої Англії, — але травму, якої завдали йому батьки, хлопчик пам'ятав усе життя. Він любив їх, а вони були недосяжними, далекими... Батька малюк бачив лише вряди-годи, а тим часом просто обожнював його, вигадавши образ людини, якої, можливо, й не було насправді. Вінстон писав татові листи, звертаючись до нього завжди на "Ви", а той відповідав синові: "Замініть у Ваших листах слово "тато" на "батько". В книзі "Початок мого життя".

Читач, мабуть, чекає розповіді про талановитого учня, про те, як захоплювалися вчителі його здібностями, чекає прекрасної історії про те, як щодня розкривався талант Вінстона Черчілля, як він став офіцером, а згодом і політичним діячем, який у найскрутнішу пору очолив англійську державу... Проте дійсність не завжди схожа на казку, хоч як нам цього й хотілося б.

Почнемо з того, що батьки Рендолфа були категорично проти його шлюбу із "дочкою нью-йоркського спекулянта". Вони ніколи так і не змирилися із вибором сина. Йому прямо казали, що для них, англійських аристократів, принизливо бути родичами якихось американців. До того ж подейкували, що в Дженні є трохи й індіанської крові! Принизливим було і те, що батько Дженет перед весіллям сплатив Рендолфові борги у розмірі двох тисяч фунтів, —а на той час це була чималенька сума.

Черчілль згадував про матір: "Вона була для мене Вечірньою Зіркою. Я палко любив її, але звіддаля".

Так минало дитинство Вінстона, якого Дженні народила в гардеробній кімнаті палацу, — саме там її заскочили пологи. Єдиним світлим промінчиком було ставлення до нього няні Елізабет Енн Еверест, про яку ми вже згадували. Родина Вінстона без жодних докорів сумління раптово звільнить її через двадцять років бездоганної служби.

Вінстон боявся майбутнього навчання у закритій школі, й ці страхи виявилися небезпідставними.

— Вінстоне, — сказав Рендолф Черчілль, викликавши сина до свого кабінету. — Сподіваюсь, ви розумієте, що в житті кожного чоловіка настає час, коли він мусить забути про іграшки й почати серйозно вчитися. Ми віддаємо Вас до школи Сент-Джордж.

— Так, тат... батьку, я розумію, — тихо відповів Вінстон, згадавши раптом свої півтори тисячі олов'яних солдатиків, яких він так вправно розставляв у вигляді армій, що вели справжні битви.

— Чудово. Візьміть із собою лише необхідні, особисті речі. Пам'ятайте в школі про честь вашої родини.

— Дякую Вам. Я пам'ятатиму.

Школу йому обрали невдало — а, може, батьки свідомо віддали його до такого суворого закладу? Тепер Вінстон був далеко від своєї домівки, сім'ї, від спілкування із близькими людьми. В школі для хлопчиків панували жорстокі порядки. За найменшу провину директор щопонеділка "виховував" дітей різками. Як згадує Черчілль, учні з жахом дослухалися до криків, що долинали крізь зачинені двері. Дітей шмагали до крові, й після такої "педагогіки" вони не могли сидіти. Часто на горіхи діставалося і неслухняному, непосидючому і свавільному Вінстонові. Одного разу його відшмагали за крадіжку цукру з комори.

Маленький Вінстон просив батьків хоча б інколи приїздити до нього. Але їм, знай, бракувало часу... Він просив надіслати йому хоч трохи грошей на поточні видатки, але й гроші, зрозуміло, надходили зрідка.

Якось Рендолф Черчілль проїжджав біля школи, але так і не зайшов до сина. Вінстон був прикро вражений, дізнавшись про це, і на його душі лишився ще один рубець.

Проте в таких умовах гартувався характер і стійкість майбутнього прем'єр-міністра Великої Британії, лідера Консервативної партії, лауреата Нобелівської премії з літератури, міністра внутрішніх справ тощо. Вінстон Черчілль багато років поспіль лукаво підтримував чутки, що в школі він вчився найгірше, був тупим нездарою і бешкетником, але попри те зумів стати на чолі великої європейської країни.

Звичайно, все було не так прямолінійно, як зазвичай і трапляється в житті.

Попри жорсткі умови перебування в школі Сент-Джордж, Вінстон навчався задовільно. За оцінками він був середнячком, але деякі шкільні предмети знав непогано. Хлопчику подобалася географія та історія, література і французька мова. Дуже приваблювала його й англійська література. У Вінстона була чудова пам'ять, і він міг вільно переказувати

цілі поеми англійських класиків. Вчителі вважали, що Вінстон може чудово вчитися, — якщо, звісно, захоче.

А він тим часом постійно потрапляв у всякі халепи, бешкетував, зневажав шкільний розпорядок і правила. В цьому яскраво виявлявся характер юного Вінстона Черчілля — незалежний, впертий, непосидючий. Як і його батько Рендолф, хлопець був самовпевненим, непокірним, говірким.

Така двоїстість життя — вільного і обмеженого, часом безтурботного і суворого — так само як і двоїстість натури, збережеться у Черчілля назавжди.

Від диких порядків у школі Сент-Джордж врятувала хлопчика та сама нянька Еверест. Вона повідомила леді Дженнет про страшні сліди катувань на тілі дитини, й Вінстона перевели до приватної підготовчої школи в місті Брайтон. Доля усміхнулася малому бешкетнику, й він почав добре навчатися. Скажімо, хлопчик одного року мав чи не найкращі із латинської і давньогрецької мов. Хоча згодом він запросто міг покинути вивчення тих предметів, які йому не подобалися.

Бездоганною поведінкою Вінстон похвалитися не міг. Зацідити комусь із школярів у вухо чи ніс? Це він легко міг зробити.

Як і раніше, батьки нечасто бачилися з сином. Рендолф займався політичними справами, а мати теж не поспішала до Вінстона. Тим часом хлопчик вже потребував уваги не лише близьких, а й лікарів. Він був короткозорим і дуже соромився цього, часто застуджувався... Навіть вимова у нього була неправильна.

І тут ми знову бачимо, як особистість Вінстона Черчілля двоїться, неначе відбиваючись у химерному дзеркалі. У майбутньому він і трохи не схожий на хворовиту дитину. У своєму другому житті Вінстон виправив вимову завдяки наполегливим вправам. Ті, хто знав його як

чудового промовця, й повірити не могли, що в дитинстві він розмовляв так, наче в роті у нього була гаряча каша. А от застуди довели його до страшенного запалення легень, яке сталося у березні 1886 року, й Вінстон опинився на межі життя і смерті.

Та все завершилося одужанням. І знову поворот: згодом він став неабияким спортсменом. Хоч як це дивно, Вінстон полюбляв зимові види спорту, зокрема, катання на ковзанах, і, як справжній англієць-аристократ, їздив на кінні прогулянки.

Життя Вінстона Черчілля було своєрідною "книгою змін". У 1888 році батьки віддають його до вищої закритої аристократичної школи в Харроу. Навчався Вінстон дуже нерівно, либонь, і через свій складний арактер. Але вступні іспити в Харроу він здолав завиграшки — не в останню чергу завдяки високому становищу свого батька. Чотири з половиною роки в Харроу означали прощання з дитинством і юністю. В цій школі хлопчик знову міняється. Він краще навчається (але опановує лише ті науки, які хоче), починає чудово плавати і стріляти з гвинтівки, ба більше — стає чемпіоном у міжшкільному турнірі з фехтування.

Вінстон Черчілль писав про Харроу: "Там так мило, гарні околиці, чудовий басейн для плавання й гімнастична зала, теслярська майстерня і багато цікавих занять". Втім, згодом Харроу йому набридає, хоч Вінстон і закінчує школу в числі дванадцяти найкращих випускників... Хлопець мріє про щось інше. Він занотовує: "Немає для мене вищого честолюбства й ні про що не мрію я так пристрасно, як про визнання моєї відваги".

Відтак два життя Вінстона Черчілля зливаються в одне: він обирає шлях військового, а потім — політика. Прагнення слави змушує його стати армійським репортером в Південній Африці, брати участь у військових кампаніях Британії в різних місцях світу, тікати з бурського полону, писати чудові книги, керувати країною під час Другої світової війни... Все буде потім, упродовж дев'яноста років його довгого і дивного життя.

Історія людини в історії людства

Вінстон Черчілль народився 30 листопада 1874 року у знатній родині герцогів з роду Мальборо. Батько Вінстона — герцог Рендолф Спенсор — також був відомим політиком і займав посаду Канцлера державної скарбниці. Мати — леді Рендолф Черчілль — була дочкою заможного американського бізнесмена.

Коли Черчіллю було вісім років, його відправили вчитись у підготовчу школу Сент-Джордж. Школа відрізнялась жорстоким поводженням з учнями, а її вчителі виховували дітей за допомогою різок. Та навіть таке ставлення навчального закладу до дисципліни не зламало вольового і неслухняного характеру хлопчика. Вінстон вчився погано, часто порушував порядок. В молодості хлопець неодноразово змінював коло діяльності. То він хотів стати військовим, то

журналістом, пробував себе як каменяр, садовий архітектор, письменник, та зрештою, вибрав шлях політика. За свої мемуари був нагороджений Нобелівською премією. У парламенті був спочатку консерватором, потім лібералом. Займав ряд міністерських посад: військового міністра, міністра фінансів, був головою коаліційного уряду. Черчілль по праву вважається одним з найвизначніших політиків XX століття. Ця людина довела, що у неї не лише залізна воля і стійкі переконання, а й гострий розум та здатність знаходити нестандартні рішення. Останнє особливо проявлялось у роки Другої світової війни, коли Англія воювала у складі антигітлерівської коаліції.